

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 16 februari 2020

'Nog één keer vlammen (De dood van Simson)' Klaas Spronk

De toespraak van vanmorgen was niet uitgeschreven. Hieronder – voor wie liever naleest, dan “naluistert” – een tekst samengesteld uit twee publicaties van Klaas Spronk. De tekst is in lijn met zijn verhaal tijdens de bijeenkomst, maar is daaraan niet gelijk.

De overwinning op Simson wordt groots gevierd door de Filistijnen met dank aan hun god Dagon. De stadvoogden hebben er een mooie rijm bij met nadruk op het fijne wij-gevoel: 'in onze hand / gaf onze God / onze vijand Simson' (v. 23). In het Hebreeuws eindigen alle drie regels op –nū, 'onze'. De belijdenis dat Dagon Simson 'in hun hand gegeven' had staat in schril contrast tussen wat steeds in het boek Rechters over de rol van JHWH wordt verteld, zoals aan het begin van de verhalen over Simson: 'JHWH gaf hen in de hand van de Filistijnen' (13:1). Het Filistijnse volk neemt de rijm over en voegt er twee –nū-regels aan toe: 'onze vijand / de verdelger van ons land / die zovelen van ons velde' (v. 24). Daarbij spelen ze ook nog met de woorden 'verdelgen' en 'veel maken', die in het Hebreeuws de r- en b-klank delen. Simson speelde met woorden toen hij zijn raadsel opgaf, nu is het de beurt aan de Filistijnen. In alle opzichten zijn zij hem nu de baas.

Als ze hun god voldoende eer gegeven hebben, willen ze ook zelf genieten van het moment. Dat gebeurt 'als hun hart het goed heeft' (v. 25). Daarmee wordt bedoeld dat ze al flink wijn hebben gedronken. Hun vreugde willen ze nu ook op Simson zelf botvieren. Ze laten Simson ophalen om hem te kunnen uitlachen. Deel van de pret is dat de ooit zo machtige Simson nu aan de hand gehouden moet worden door een jongen (v. 26). Ze kunnen zich ook vrolijk gemaakt hebben over het feit dat Simson niet meer goed op eigen benen kon staan en aan de jongen vraagt om tegen de zuilen waarop het gebouw rust te kunnen leunen. Het verschil met de man die ooit de poorten van deze stad had losgerukt is groot. Zo is het al met al groot feest, met heel veel mensen (drieduizend mannen en vrouwen) en heel veel gelach. Aan het slot van v. 27 wordt het nog eens samengevat: 'zij zien hoe lachwekkend Simson was'. Dat herhaalt het werkwoord 'zien' in v. 24. Dat is heel schrijnend in deze situatie. Het zien speelde een grote rol in het optreden van Simson, maar nu ziet hij niets meer en de Filistijnen des te meer. Wat zij zien is een gevallen en lachwekkende held. Het staat er – niet voor het eerst in de boek – drie keer: Simson is een lachertje.

Dan neemt het verhaal een wending zoals we die eerder zagen aan het slot van het vorige hoofdstuk. Op het dieptepunt roept Simson tot JHWH (v. 28; zie eerder 15:18). Eerder had hij aangegeven dat de 'grote bevrijding' van JHWH kwam en vraagt hij om te voorkomen dat hij alsnog in de handen van de 'onbesnedenen' zal vallen. Nu is er geen overwinning om naar te verwijzen en kan hij alleen bidden om wraak. Theologisch trekt hij weer wel alle registers open en gebruikt hij alle gebruikelijke aanduidingen voor zijn god: 'adōnāy, JHWH en 'èlōhīm. Hij wil wraak zoals eerder in 15:7, toen vanwege de dood van zijn vrouw, nu vanwege zijn uitgestoken ogen.

In hoofdstuk 15 wordt expliciet vermeld dat JHWH het gebed van Simson verhoorde en voor water zorgde. Nu blijkt de verhoring uit de herwonnen kracht waarmee Simson de zuilen van het gebouw

omver weet te trekken. Het leidt nu dus niet tot leven maar tot de dood. Simson roept dat ook uit met zijn laatste woorden: 'Laat mijn ziel de dood ingaan met de Filistijnen' (v. 30). Het resulteert in vele doden. Het getal drieduizend wordt niet meer genoemd en woord 'dood/doden' des te meer: 'de doden die hij doodde bij zijn dood'. Het waren er 'meer dan die hij bij zijn leven had gedood'. Het wordt vastgesteld als een positief resultaat. In rabbijnse literatuur wordt hij geprezen als de martelaar die zijn leven geeft voor zijn volksgenoten. Voor veel zionistische strijders gold hij als een ideaal.

Simson krijgt ook een passende begrafenis, waarbij ook zijn broers zijn betrokken (v. 31). Blijkbaar hadden Manoach en zijn vrouw nog meer kinderen na Simson gekregen. Die broers weten samen met de rest van de familie het lijk van Simson veilig te stellen en te begraven in het graf van zijn vader. En net als bij de voorafgaande ('kleine') rechters wordt vermeld hoe lang hij Israël gericht heeft: twintig jaar. Dat gebeurt in een andere volgorde dan bij die andere rechters, waar eerst de periode van het richterschap en daarna de begrafenis vermeld wordt. Bij Simson is het ook nog eens een herhaling van wat eerder al in 15:20 was vermeld. In zekere zin wordt het verhaal van Simsons strijd met de Filistijnen twee keer verteld. Hoofdstuk 16 heeft hetzelfde patroon als de hoofdstukken 14-15. Chronologisch is dat niet kloppend te krijgen. Het lijkt erop dat het de verteller er ook meer om te doen was om in het tweede paneel van dit tweeluik de terugkerende thema's steeds nog wat zwaarder aan te zetten.

In Gods naam! Wat moeten wij met het verhaal over de dood van Simson?

De kans is groot dat u nog weet wat u deed toen u op 11 september 2001 het nieuws hoorde over de aanslag op de WTC-gebouwen in New York. Ik zat die elfde september in de auto op weg naar huis van de openingsconferentie van de theologische faculteit van de Vrije Universiteit. Op de radio hoorde ik het nieuws over een merkwaardig vliegtuigongeluk. Thuis zette ik de t.v. aan en zag de torens instorten. Overall barstten de discussies los rond de radicale islam. Op het internet was er een bericht te lezen van moslims die een verband legden met een tekst uit de Koran over vuur uit de hemel dat zou neerdalen op de ongelovigen. De verontwaardiging was groot, maar ik besepte dat het goed was dat ze de Bijbel niet tot hun heilige boeken rekenden. In dat geval hadden ze namelijk een nog veel passender tekst aan kunnen halen, namelijk het verhaal van Simson. Ik had er net op de openingsconferentie een lezing over gegeven. In het boek Rechters wordt verteld hoe Simson zich als een zelfmoordterrorist avant la lettre had opgeofferd in de strijd tegen de Filistijnen. De parallellen met 9/11 zijn frappant. Simson had zijn leven gegeven door twee pilaren waarop de tempel van de Filistijnen steunde omver te trekken. Een kleine jongen had Simson, wiens ogen waren uitgestoken, daarnaartoe gebracht. Zo had Simson 3000 tegenstanders gedood. Het "mooie" was ook dat hij dit deed op een plaats die symbool stond voor de macht van de tegenstanders.

Je kunt er niet omheen, of je nu naar moslims, christenen of andere gelovigen kijkt: godsdienst en geweld zijn met elkaar verweven. Als je iemand "Allahoe akbar!" ("God is groot") hoort roepen, ben je geneigd weg te duiken. In andere tijden en op andere plaatsen zullen mensen net zo gereageerd hebben als ze hoorden: "God wil het!" Zodra God of Allah erbij gehaald wordt, willen mensen nog wel eens de redelijkheid uit het oog verliezen. En wee je gebeente, als zij dan een kalashnikov in hun handen hebben of een bomgordel om hun middel. God is het eind van de discussie en vaak ook het eind van het leven. Wie zich in Gods naam daartegen juist wil verweren heeft het niet makkelijk. De radicalen zullen

hem/haar uitmaken voor een slappeling. De mensen die geen boodschap hebben aan heilige boeken zullen hem/haar voorhouden dat het beter is toe te geven dat geloven in een God achterhaald is.

Door de vele acties van zelfmoordterroristen in de laatste jaren kun je ook afstompen. De berichten hierover halen nog slechts de voorpagina als ze dichtbij plaats vinden. Onlangs werd ik echter toch weer zeer getroffen door een foto uit Irak van een Sjiietische zelfmoordterrorist op weg om zich met Soennietische landgenoten op te blazen ergens in Irak. Het ging om een jongetje. Net op tijd had men hem tegen kunnen houden. Opnieuw dringt zich de parallel met Simson op. Zijn gewelddadige rol was overgegaan op het jongetje dat hem begeleidde. Dit gaat toch alle perken te buiten. Wie durft hier nog "God wil het" te zeggen. Zou men hierover ook de zegen van Allah hebben gevraagd? In het verhaal van Simson bidt hij voorafgaand aan zijn laatste "heldendaad" God om kracht. Goede uitleg van heilige teksten betekent niet dat je alles klakkeloos herhaalt. Het is ook zoeken naar de juiste toepassing in een nieuwe situatie. Als je nu met wraak in je hart en met een bom aan je lijf net als Simson niet gelijk tot actie overgaat maar eerst bidt tot God, hoor je hopelijk een stem die zegt: "In Gods naam, doe het niet!"